

IV 153353

2

GRÓF APPONYI GYÖRGY

SZÉCHENYI-EMLEKBESZÉDE

A NEMZETI CASINO 1944. ÉVI JANUÁR HÓ 30-I
KÖZGYŰLÉSÉN

KIADJA GRÓF APPONYI GYÖRGY

153353

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
Növedéknapló
194.. év 10.550 sz.

Uraim! Egy nap híjján ma van nyolcvan esztendeje, hogy báró Wenckheim Béla 1864. február 1-én elmondotta ezzel a serleggel kezében az első Széchényi-émlék beszédet. Ha visszatekintünk erre a nyolcvan esztendőre — amelynek első szónoka éppen Széchényi István egyik belső munkatársa, eszméinek egyik legjobb megértője és hosszú közéleti pályáján részben megvalósítója volt — ha végiglapozzuk azt a díszes könyvet, amelyben a Széchényi-émlékbeszéd gyűjteménye foglaltatik, úgy szólván a magyarországi Széchényi-kultusz teljessége, Széchényi eszméinek különböző irányokban gyakorolt hatása a közszellemre előttünk fekszik. Ezek között a beszédek között vannak olyanok, amelyek inkább Széchényi István személyével, vannak olyanok, amelyek inkább az ő politikájával, vannak olyanok, amelyek

inkább közgazdasági működésével foglalkoznak, de ha az egészet átnézzük, előttünk áll a bizonyítéka annak a valóságnak, amely e serleg feliratát képezi: «Nem ho't meg az, ki honosinak em'ékezetében él.» Önkéntelenül is bizonyos elfogódottság fog el, amikor annyi kiváló szónok után és oly hosszú időbe visszatekintve alkalman van kezemben ezzel a serleggel tagtársaim körében felidézni nagynevű alapítónk emlékét.

Az élő Széchenyi Istvánnak szellemét akarom most szerény képességemhez képest felidézni, annak a Széchenyi Istvánnak szellemét, aki addig, amíg magyar ember lesz ezen a földön, a jövőben is mindenkor élni fog. Mert, hogy él Széchenyi István, hogy nem halt meg, hogy él az ő szelleme, annak legjobb bizonyítéka az, hogy ma itt együtt ülünk és az, hogy a közélet, a gazdasági élet minden terén ma is állandóan hivatkoznak Széchenyi Istvánra, hivatkoznak rá olyanok is, akik pontosan az ellenkezőjét csinálják annak, mint amit ő hirdetett.

De kérdezem azt, Uraim, ahhoz, hogy nyugodt lélekkel elmondhassuk, hogy Széchenyi István szelleme él a körünkben, elég-e az, hogy csak az emlékezete éljen. Igaz, hogy Széchenyi Istvánnak nemcsak az emlékezete él, mert az

alkotásai is élnek. Alkotásai ma is látható, működő és eleven életet élnek, hiszen Széchenyi géniuszának talán egyik legjellemzőbb vonása az, hogy nem pillanatnyi dolgokra fektette a fősúlyt, nem efemer értékű alkotásokat létesített. Amit ő alkotott, azt nemcsak a maga kora, hanem a jövő számára is alkotta. Ha végignézzük Széchenyi István alkotásait, látjuk, hogy azok úgyszólván egytől-egyig ma is fennállanak és nemcsak papíron léteznek, hanem élnek, kifejtik azt a működést, amelyet alapítójuk szánt nekik és ma is eleven alkotóelemei a magyar szellemi és gazdasági életnek. Ezek az alkotások, a Tudományos Akadémiától kezdve a Lovaregyletig, a Nemzeti Kaszinó és a Nemzeti Kaszinó alapítása nyomán létesült vidéki kaszinók, az összes társaskörök, a gazdasági élet terén létesült intézmények sora mind azt mutatják, hogy Széchenyi nem a pillanat számára, hanem a jövő és a nemzet egész élete számára alkotott.

A legjellegzetesebb vonása azoknak a férfiaknak, akik valóban döntő szerepet játszanak nemzetünk történetében, az, hogy egyrészt teljesen a maguk korának gyermekei, másrészt azonban, mint ahogy koruk szüli őket, ők viszont koruknak irányítóivá válnak. Nemzetünk történelme ennek talán legékesebb bizo-

nyitóka Szent Istvántól kezdve, aki a keresztény középkor szülötte volt, talán egyik legkimagaslóbb szelleme, aki szülötte volt tehát korának, de irányítója is, mert ő adta meg Magyarország fejlődésének azt az irányát, amelyről szinte soha le nem tért, és ha az utóbbi évtizedek folyamán le is tért róla, bebizonyosodott, hogy rosszul tette. Így vagyunk történelmünk többi nagy alakjával is, ha végigmegyünk soraikon egészen Széchenyi Istvánig. De Széchenyi István talán leginkább bizonyítja ennek a tételnek igazságát.

Széchenyi István is a maga korának szülöttje volt. Őt teljesen átittatták azok az eszmék, azok a reformgondolatok, amelyek az ő korának mozgatói voltak. Tanulmányozta — elfogulatlan, tárgyilagos szemmel — a művelt nyugatnak, az egész civilizált világnak fejlődését. Összehasonlításokat tett más, fejlettebb országok és saját hazája között. Nem volt kritikátlan utánzója idegen eszméknek, de nem volt meg benne az a nemzeti elfogultság sem, hogy csak azt tartsa jónak, amit saját hazájában lát és tagadja azt, hogy az idegentől tanulni lehet. Azt, ami helyeset és jót látott külföldön, amiről úgy vélte, hogy hazájában alkalmazható és az itteni különleges viszonyokhoz idomítható, átvette, megvalósította, és hogy

ebben a kritikájában mennyire igaza volt, hogy mennyire halálos biztonsággal eltalálta azt, hogy mi vehető át, mit lehet ebben az országban meghonosítani, legjobban bizonyítja éppen az, hogy alkotásai ma is élnek.

Széchenyi István működése a nemzeti életnek úgyszólván minden terére kiterjedt és ezért meg méltóztatnak engedni azt, hogy Széchenyi munkásságának méltatására ezúttal ne térjek ki.

Láttuk azt, hogy Széchenyi István él, mert él emlékezete és élnek alkotásai. Azt mondom azonban, Uraim, hogy ha csak az emlékezete él és már meglévő alkotásai élnek, ez még nem elég, mert voltaképpen akkor még mindig nem beszélhetünk élő Széchenyiről. Igen, alkotásai megvannak, emlékezete él közöttünk. De kérdem, vajjon él-e a nemzeti élet minden vonatkozásában Széchenyi szelleme, él-e az a magasabbrendű szellem, az az önzetlenség, az az önfeláldozás, az a csak a közügyekkel törődés, az a saját személyének szinte semmibevevése, mikor az ország és a nemzet ügyéről van szó, amire Széchenyi István adta meg a ragyogó példát. Széchenyi István élő alkotásait sem fogjuk tudni megtartani akkor, ha ez a szellem kihál a mi körünkből és nem fogunk tudni Széchenyi István szellemében tovább építeni,

akkor, ha ezt a szellemet nem tesszük magunkévá, ha ez a szellem nem válik természetünkké!

A mult évszázad végefelé, amikor a Széchenyi-lakoma egyik szónoka párhuzamot vont Széchenyi István kora és a saját maga kora között, amely óta most szintén már közel egy fél évszázad mult el, azt mondotta : Széchenyi István építhetett, mert a legjobb, legnemesebb építőanyag, gránitkövek álltak rendelkezésére — és felsorolta az akkori nemzedék néhány kiválóságát, akiket gránitkövekhez hasonlított, majd így folytatta beszédét : A mai kor Széchenyije azonban örülhetne, ha vályog állna rendelkezésére.

Nem akarom feltenni azt a kérdést, vajjon mit mondana ma ez a kiváló szónok, tény azonban az, hogy nekünk, akik magunkat bizonyos fokig Széchenyi szelleme letéteményeseinek tekintjük, akiknek alapítónk végrendeletében elrendelte, hogy tartsuk ébren az ő szellemét, nekünk igenis kötelességünk szembenézni ezzel a kérdéssel, kötelességünk keresni az utat és a módot, hogyan tudunk a vályogból megint gránitot csinálni. Mert ennek az egész nemzetnek fennmaradása függ attól, vajjon milyen szellem, milyen lelkeség tölti el elsősorban annak hivatott vezetőit. Mert egy vezető réteg

csak akkor szűnik meg vezető réteg lenni, ha önként kiadja kezéből a vezetést, ha lemond azokról az erkölcsi attributumokról, amelyek őt vezető réteggé teszik.

Ha végignézzünk közéletünkön — minden pártpolitikától mentesen — bizony kénytelenek vagyunk tárgyilagosan megállapítani azt, hogy Széchenyi István szellemét vajmi ritka alkalmakkor leljük fel. Kénytelenek vagyunk megállapítani azt, hogy valóban önzetlen, kiváló, hazafias és csak a köz ügyével törődő közéleti férfaink mellett vannak olyan szereplői is a magyar közéletnek, akik nem valók oda. Kénytelenek vagyunk megállapítani azt, hogy a közéletet — értem most nemcsak a politikát, de egyéb közhasznú működéseket is — sokan csak ugródeszkanak tekintik ahhoz, hogy néhány évi közszereplés után önmaguknak anyagilag biztosított helyet szerezzenek. Kénytelenek vagyunk megállapítani azt, hogy a tiszta meggyőződés és a sem felfelé, sem lefelé való megnem hódolás útja helyett sokan állandóan azon törnek a fejüket, vajjon használ-e egyéni pályájuknak, ha ebben vagy abban a kérdésben így vagy amúgy foglalnak állást.

Uraim! Ezek olyan tünetek, amelyeket csak behúnyt szemmel nem lehet észrevenni. Olyan jelenségek, amelyek rendkívül időszerűvé te-

szik azt, hogy ez az egész nemzet és vezetői lelkiismeretvizsgálatot tartsanak abban az irányban, vajjon él-e még köztünk, él-e még lelkünkben Széchenyi szelleme.

Nyugodtan elmondhatjuk, hogy Kaszinónk Széchenyi szellemének ébrentartása érdekében valóban megtett a multban és ma is megtesz mindent. De szeretném, ha ennél tovább menénk, ha szembenéznénk ezzel a felvetett problémával és szembenéznénk azzal a kérdéssel, hogyan lehetséges az, hogy ez a nemzet, amelynek még nem is egy századdal ezelőtt olyan önzetlen, olyan kiváló és erkölcsileg annyira magas fokon álló vezetői voltak, sok tekintetben ide juthatott.

Három okot találok erre. Az egyik az, hogy amint az ország tovább fejlődött politikailag, gazdaságilag, felszínre vetődtek olyan elemek is — ami természetes tünet — akiknek közéleti szereplése nem kívánatos. A második ok az, hogy ennek a fejlődésnek folyamán az a réteg, amely tradíciói és történelme folytán hivatva volt a vezetésre, gazdasági okok, elszegényedés és hasonló körülmények következtében hátrább szorult a közélet terén, veszített a vezető réteg jellegéből. A harmadik ok pedig az, hogy a mult, elvesztett világháborús az ország megcsönkítése után leszakadtak az

ország testéről igen értékes elemek, éppen azok közül, akik idebenn az országban talán más képet adtak volna egész közéletünknek. **E** három ok közül egyik sem olyan, amit ne lehetne orvosolni. S ha fenn is állnak ezek az okok, ez nem ment fel minket attól a kötelezettségtől, hogy megtegyünk mindent, hogy visszatérítsük a nemzetet abba a szellembe, amelyet Széchenyi István személyesített meg és amelynek irányában Széchenyi István mutatott nekünk utat.

Uraim! Én abban látom a legfontosabb jelentőségét a mai emlékezésnek és annak, hogy mi még mindig évről-évre összejövünk és felidézük magunk között Széchenyi emlékét, hogy valamennyien, akik itt vagyunk, de valamennyien, jóérzésű magyar emberek kinn az életben, gondoljanak Széchenyire; gondolják végig azt a tanítást, amelyet Széchenyi István működése minden magyar ember számára jelent; gondolják meg azt, hogy Széchenyi emlékezete élni fog, amíg magyar nemzet lesz a világ, Széchenyi alkotásai élni fognak, amíg magyar állam, magyar politika, magyar gazdasági élet, magyar sportélet lesz, mindez azonban csak akkor fog a nemzetnek hasznára válni, ha Széchenyi lelke él a mi lelkünkben, ha Széchenyi szelleme él közéletünk minden meg-

nyilvánulásában, ha Széchenyi önzetlensége és önfeláldozása vezet minket minden ténykedésünkben. És ha a mai nehéz viszonyok közt, amikor hazánk láthatára igen borús, mégis bizakodással merem ezt a serleget felemelni, teszem ezt azért, mert bízom benne, hogy Széchenyi lelke, Széchenyi szelleme, amint eddig is élt a nemzet egyes tagjaiban, élni fog tovább a nemzet minél szélesebb rétegeiben és ez a szellem fogja meghozni az igazi magyar fel-támadást.

